

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 12. januarija 1856.

Kdaj je dobro teleta rediti, in kako jih rediti, da se krave ne poškodovajo in teleta vendar krepko rastejo?

Nekteri v svojo škodo terdijo, da v prestopnem letu nikdar ni dobro telet rediti, ker živinčetu prestopnega leta drugi zobje lepo ne zrastejo, temuč med zobmi je viditi toliko prostora, kakor da bi zoba manjkalo, to pa živinče kazí, da ni za kupčijo in ne za pašo.

Ta je pa skoz in skoz bôsa. Kdor ima za teleta dobre kerme, naj le teleta redí, če je tudi prestopno leto, in on se bo v treh ali štirih letih prepričal, da se leto po govednih zobéh ne prestopa. Vsak nekoliko skušen gospodar pa dobro vé, da vročina in muhe tudi močni živini rasti ne pospešujejo, mlade mehke teličke pa na pol zamorijo, torej teleta le kaže rediti, ki se po Mali maši do svetega Jožefa storijo, vse druge v bolj vroči dôbi leta je bolje za meso obrniti.

Težava je sicer dandanašnji z živinorejo. Vendar tudi reven kmet, ki še nekaj sená ima, že dobí še kje kako kravo v rejo; al on si ravno zavolj mleka in masla ne upa telet rediti, ker mu krava, ako jo tele 10 in 12 tednov sesá, kmalo ob mleko pride; verh tega se mu še pozno poja, ali pa celó tisto leto jalovka ostane. Kmet brez lastne živine, naj potrebniše podpore kmetijstva, tako dolgo na zemljišu revšino obira, in si ne vé ne tje ne sem pomagati, dokler ga poslednjič boben požene s praznimi rokami po svetu.

Poznam jez živinorejca, ki nima ravno velike kmetije, pa se mu živinorejstvo dobro obnaša. Naj povém, kako on v tej reči dela:

Dve kravi se mu obravite, on pustí juničicama po 3 tedne sesati. Zdaj se mu telet prodati škoda zdí, pa tudi krav je škoda, ako bi se teleta še k njima pušale; on torej veléva krave molsti in po perstu *) teletoma mleko piti dajati. Počasi se mleko teletoma priterguje in toliko mlačne slane vode **) k mleku priliva. Juničici pa tudi dobivate zraven dobre kerme vsaki dan pest otrobov, in čez 30 mescev se že vsaktera teh junic otelí s krepkim teletom. Da bi pa mladih krav teleti ne poškodovale, ju kar nič pod kravi ne pustí, temuč zapové teleti, kakor se na noge skobacate in hočete sesati, vsaktero posebej v suhoten in dobro nastljan hlevček djati, krave do čistega pomolsti in jima prvo mleko po perstu dati spiti.

*) Da pa tèle perstov ne ogrize, naj se na dnu posode nekoliko bolj pri strani jermenček na vsakem koncu z žebličkom blizo skupaj pribije, da tako jermenček za kaka dva pavca kviško moli. Tele za jermenček z gobčkom prime, ter željno in urno serka, dokler je kaj v posodi. Posoda, v katero je jermenček pribit, naj se vsakikrat do čistega pomije; tudi je prav, da se le pol mleka va-njo vlije, in kadar ga tele popije, pa še druga polovica, da mu mleko preveč ne uhaja v nosnice. Posodo, iz ktere tele pije, je treba vsakikrat z rokama dobro deržati, da je tele ne preoberne in mleka ne zlije.

**) Ako bi se merzle vode prililo, bi se mleko shladilo, in tele bi ga ne hotlo piti. Kadar se pa mlačne vode prilije, tudi tele pozná, da je mleko slabeje, zato je treba ga nekoliko osoliti, in tele potlej tako z veseljem pije, kakor da bi bilo naj bolj mleko. Pis.

Mlademu teletu se skozi 4 dní po petkrat dá mleka piti, in če ima krava obilo mleka, se sme vselej nekoliko pritergati; po četrtem dnevu se pa sme teletu že bolj obilo dajati in le po 3krat na dan. Kravi se tudi ponudi piti mlačne vode, v katero se moke ali otrobov potrese, precej ko se otelí *), ker je takrat večidel jako žejna. Zdaj je čas, da ima krava prestopno leto na bolje in bolj obilno hrano, in ako se to zgodi, se ona že v četrtem ali petem tednu poja. Po teletu že večidel prvi dan malokdaj ali pa nič ne zamuka in tele se krave še ne spomni. Primerilo se je, da je tele ponoči iz svoje zatvorice ušlo, je po hlevu skakalo in kadar se je utrudilo, se je uleglo in čakalo, da je zjutrej zopet pomolzenega mleka dobilo, ker ga samo ni vedlo kje iskati.

Kdor tako teleta izreja, on gotovo tudi pri dobri hrani mora od krav mnogo več dobička imeti memo tistega, ki pustí kravo sleči in stolčiti, da je kostnjaku podobna. Če švajcarske živinorednike vprašamo, in druge, ki se umno z živinorejo pečajo, bodo tudi večidel povedali, da je bolje za kravo, teletu piti dajati, kakor pa da bi kravo sesalo.

Prenapeti častivec natornih postav bi utegnil reči, da se to pravi od modrega Stvarnika dane postave zaničevati. V gojzdu tele košuto sesá, dokler se mu ljubi in dokler ona kaj mleka ima. Tako bi se moglo tudi z domačim teletom goditi, da bi se v tej reči natorni postavi zadostilo; ali ravno tako bi se tudi ne smelo nobeno drevesice požlahniti in noben petelinček ali druga žival ne skopiti itd. Al drugač je to treba umeti. Pri tistih stvaréh, ki jih je nam Bog odločil v rabo, se ne pregrešimo, če jih tako obračamo, da nam bolje koristijo; pri pametnih stvaréh pa, ki jih je Stvarnik sebi prihranil v službo, naj človek marljivo pazi, da ne prestopi poljubno natornega reda; ali ravno v tej zadevi je pogostoma narobe svet! (Konec sledí.)

Gospodarske novíce.

Grojsdna bolezen na Francozkem. Iz obilnih lanských skušinj zastran grojsdne bolezni na Francozkem se je pri ondašnjih vinorejcih sedaj misel vterdila, da bolezen ne tičí v terti, ampak da izvira iz unanjih vzrokov. Ker tedaj ni terta grojsdne bolezni kriva, svetujejo dobro skušeni možje, naj se vinorejci nikar ne prenaaglijo in naj nikar ne pomečejo bolnih tert iz vinogradov.

Sviloreja na Kitajskem. Kitajci (Kinezi) ravnajo vse drugač z rejo svilodov ali židnih gosenc kakor mi; se vé da je pa tam tudi vse druga dežela in vse drugačno podnebje. Kitajci namreč v jeseni nabirajo murbino perje preden začne rumeněti (žoltěti) in napravljajo iz njega neko testó, katero v dobro zadelanih posodah čez zimo hranijo. Spomladi zmeljejo to testó v prah, ktereга samega ali z grahovo ali rajževo moko zmešajo in mladim gosencicam pokladajo; ta kerma dá mladi živalici moč in krepost, da potem še raje je zeleno murbino perje.

*) Nekteri imajo prazno vero, da se krava ne otrebi, če se ji dá popred piti, in jo zavolj svoje neumnosti terpinčijo včasí več ur s hudo žejo. Pis.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. januarija 1856.

Kdaj je dobro teleta rediti, in kako jih rediti, da se krave ne poškodovajo in teleta vendar krepko rastejo?

(Konec.)

Kako se pa télé počuti, če le mleko pije in nič ne sesá? Ako misliš télé za meso prodati, mu ne krati mleka, temuč daj mu ga, kar ga spod krave namolzeš, in télé ne bo nič slabše, ampak včasih še boljše, ker se več namolze, kakor bi télé, ki kravo preveč vtrudi, sesaje dobilo.

Če si pa télé za rejo odločil, je pa gotovo boljše, ga prec odstaviti, ko je na svet prišlo. Zakaj? Zato ker

1. télé samo, od vsake druge živine ločeno, ne dobi ne od krave in ne od drugod škodljive dlake v želodec;

2. ako ima krava že po navadi mastno mleko, in če se ji krepka hrana poklada, je še bolj mastno; to pa je zdravju teletovemu škodljivo. Lahko se pa temu pomaga, ako se kozarec mlačne vode mleku prilije vselej, kader se mu daje piti;

3. začne télé, ker ga krava ne moti, že v 3. in 4. tednu senó z otavo pomešano krepko vgrizovati in tukaj se mu opoldne zamore le nekoliko mleka v osoljeno mlačno vodo pridjati; tudi je dobro, ako se mu odsihmal vsaki dan nekoliko otrobov dá. Čez 4 tedne pozneje se mu tudi zjutrej in zvečer nekoliko priterguje mleka in mlačne vode prideva, tako dolgo, da poslednjič med mlekom in nekoliko osoljeno mlačno vodo že télé skorej nič več razločka ne dela, in bi take vode tudi 8 bokalov požlempalo, kar bi mu pa posčivanje nakloniti utegnilo; zatorej se mu je ne smé preveč dajati, in je treba sčasoma slano mlačno vodo z merzlo namestovati;

4. télé, ki se tako redí, je tako ješče, da bi človek komaj verjel. Tudi ga nič žalost ne tare in po kravi nič ne javka; kar se pa vselej zgodi, kader se télé pod kravo *) spušča, kjer se, kader se tele odstavi, oba dereta, da ljudém, ki blizo takega hleva stanujejo, ni moč več noči oči zatisniti. Kaj dobro je za télé, da se vsaki dan, posebno, kader je že odstavljeno, pol četrтинke ure po hlevu poigra in sprehodi. —

Meni znani živinorejec se tako, kakor je tu popisano, v svoji živinoreji obnaša, in če bi on še 10krat večjo kmetijo imel, bi ravno tako ravnal; zato tudi mislim, da se tisti nikakor ne bo kesal, kateri ptujo skušnjo tukaj z lastno potrditi hoče.

Ni še zadosti živini le s pijačo in hrano postreči, temuč je treba tudi ž njo lepo in prijazno ravnati. Če kak naprejpostavljen se vèn in vèn dere nad svojimi podložnimi in gerdo in nepriljudno reži, so oni kaj radi termasti in nagavi; če učnik z učencom le preveč po očimsko ravna, se učenec lahko zbega in spremeni v malopridneža. Pa tudi pri nespametni živini se mnogo mnogo napak najde, katerih bi celó nič ne bilo, ako bi se do nje lepše in prijazniše obnašanje skazovalo. Če je gospodar togotnež, bo on le

*) Semtértje tudi ljudje, kader mesar po télé pride, mu glavo oskubejo in dajo kravi telečjo dlako med kruhom požreti, da po teletu preveč ne muka. Prečudno zdravilo iz vražnih zakladov!!
Pis.

malo sreče imel pri živinoreji, in če tak gospodar togotnemu poslu živino zaupa, bo ta kmalo pri živini več škodoval, kakor on na leto zasluži. K blagu ali živini je treba vselej krotkega in brezstrastnega posla, ki ima veselje do blaga in usmiljenje z živino. Priden gospodar pa lahko posla spozna, ako mu je mar, kar Angleži pravijo: „Gospodarjevo oko vola debelí“. Skerben gospodar dá, posebno kader se živina v hlevu kermi, jo vsaki dan štrigljeti in tudi teleta z oestro kertačo česati, kadar so odstavljene. Če se živina raduje in se veselo nastavlja in ponuja hlapcu, ko se ji s štrigljom približuje, je to obilna hvala za-nj; kadar se pa ona jame tresti, nepokojna biti in se umikovati, kadar hlapec česalo v roke vzame, že to spričuje, da bo tak hlapec malo pri živini koristil. Omi-kane gospé se s svojim kužetom pogovarjajo, jezdec s svojim konjem kramlja, in konj z glavo prijazno kima in se s svojim jezdicom ponaša, da je kaj. Bo le kdo dobremu poslu zameril, če se on lepo pogovarja z nedolžno živinico? Poznam gospodarja, ki je dal junice v redu s štrigljom česati, in kadar so začele pripuščati, je oestro prepovedal, da ne smé nihče jih po vimenu ošlatovati, dokler se ne ote-lijó. Pri tistih junicah je vime celó malo bilo oteklo, in ker se je vedno lepo ž njim ravnalo, jih je dekla, ko je začela molsti, z rahlo besedo umirila in ni bilo nič sitnosti ž njimi. Nekteri pa svojega živinčeta nikdar ne osnaži, in kader pervesnica začne pripuščati, jo kmalo ta kmalo uni za vime tipa, misleč, da jo s tem privadi in da se bo pustila rada molsti. Iz tega uzroka pa živinčetu vime oteče, da je groza; nespametni ljudje kravo tepejo, ki zavolj bolečin se ne dá molsti in jo tudi poslednjič v spono denejo *), da se poslednjič te kazni navadi, ter se nikdar drugač ne pustí molsti, kakor če na treh nogah stoji. Včasi pa tudi zvečer dekla pozabi spono rešiti, in jo zjutrej najde na treh nogah stati, kjer čaka, da jo dekla pomolze in spono reši. V takih okolišinah se pač ne vé, komu bi se smel um pri-soditi: zarobljencu ali živini ali nobenemu? Križnogorski.

Pametnik za vsakega gospodarja, ki ima kaj živine.

Profesor Stöckhardt, kateri slovi po vsem svetu zato, ker prav na drobno dokazuje naj imenitniše resnice kmetijstva, je natanko dokazal veliko vrednost gnojnice, katero večidel gospodarjev tako malo obrajta.

Da si pa vsak gospodar dobro zapomni to veliko vrednost in da noben dan je ne pozabi, svetuje slavni mojster kmetijstva, naj si vsak pridni gospodar napravi dve tablici, eno naj pribije na vrata pri hlevu, drugo na dvorišne vrata.

Na uno naj zapiše sledeči pametnik:

*) V tistih krajih, kjer ljudje s kravami malo usmiljenja imajo, je ta napčenost tako znana, da že kupci, krave kupovaje, barajo: ali ni krava sponarca. Da takemu gospodarju živinoreja po rakovo napreduje, pač ni čuda; saj živina kmalo spozna svojega dobrotnika in mu je hvaležna; ona pa tudi svojega rabeljna čerti in se nad njim pogostoma mašuje. Naj boljše zdravilo bi pa za neusmiljenega gospodarja bilo, ga tudi tako v spono djati, da bi mogel stati saj eno uro na eni nogi, drugo pa skerčeno deržati.
Pis.